

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..... 139

Саранчук Олександра Валеріївна

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ УКРАЇНІ X – XVI СТ. 141

СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Терлецький Дмитро Сергійович

ДОБІР СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗА РЕФОРМОВАНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ 144

Афанасьєва Мар'яна Володимирівна

ЕЛЕМЕНТИ ПРОСТОЇ МОВИ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ 146

Мишина Наталя Вікторівна

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МІСЦЕВИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ВИКОНАННІ РІШЕНЬ ЄСПЛ:
НОВИЙ ПОГЛЯД В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ..... 149

Батан Юрій Дмитрович

ЗАПОБІЖНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ..... 150

Бальцій Юрій Юрійович

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ 153

Волкова Дарія Євгенівна

ПОНЯТТЯ «СТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ» В ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА 155

Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕМОКРАТИЧНОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ,
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ..... 157

Панасюк Віта Миколаївна

ПРАВОВІ СТИМУЛИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТАМИ ПРАВА ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ 159

Ігнатова Анастасія Сергіївна

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 162

Козирь Дмитро Валерійович

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ 163

Бугаєнко Каріна Вікторівна

ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЇ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВНИХ ПРОЦЕСІВ 166

Матковський Микита Сергійович

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ..... 168

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У XXI СТОЛІТТІ

Хашилатулла Бехруз

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНЕ ПРАВО У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ РЕАЛІЯХ 171

Аракелян Мінас Рамзесович

ПРАВОВАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ 173

Сурілова Олена Олексіївна

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 175

Акіменко Юлія Юрійівна

ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС – КЛЮЧОВА УМОВА НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО
ACQUIS ЕС..... 177

Белогубова Оксана Олександрівна

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄС 178

Vladyshavska Viktoriia Viktorivna

REGARDING THE DECISIONS OF INTERNATIONAL JUDICIAL BODIES IN THE ASPECT
OF THE IMPLEMENTATION OF THE STANDARDS OF INTERNATIONAL AGREEMENTS..... 180

Войтович Павло Петрович

КРЕАТИВНІСТЬ У ПРАВІ ТА КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ВИВЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА..... 182

Грушко Мальвіна Валеріївна, Тошчакова Анна Сергіївна

РОЗСЛІДУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН..... 183

Гриб Анна Миколаївна

UN HUMAN RIGHTS COUNCIL IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION MECHANISM..... 186

ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У світлі сучасних викликів, що ставлять під загрозу права та свободи людини, правозахисна діяльність не перестає бути предметом обговорень. Беручи до уваги інституціональний механізм Європейського Союзу (ЄС), який не тільки забезпечує функціонування союзу, але й суттєво впливає на дотримання прав та свобод людини. Тому фокусом дослідження є аналіз правового механізму, що використовується ЄС для забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки. Особливо у контексті збройної агресії проти України, правозахисна діяльність ЄС набуває особливої важливості та актуальності. Сталі атаки на територіальну цілісність та суверенітет України підкреслюють необхідність пошуку ефективного захисту та забезпечення правової стабільності. Рішучість у забезпеченні справедливості, правопорядку та захисту прав громадян є одним із пріоритетів діяльності ЄС.

Метою ЄС є сприяння миру, його цінностям і добробуту його народів [1]. Тому у контексті внутрішньої безпеки, ЄС працює над гармонізацією правил безпеки в країнах-членах, враховуючи стратегію внутрішньої безпеки (СВБ). Вона встановлює загальні стратегічні цілі у галузі безпеки ЄС на певний період часу. Остання програма на 2020-2025 роки містить стратегічні пріоритети щодо боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, кіберзлочинністю та іншими загрозами[2]. СВБ також визначає загальні принципи дії ЄС у сфері внутрішньої безпеки, а також встановлює стратегічні пріоритети та завдання для забезпечення безпеки та стабільності у Європі.

Враховуючи сучасні виклики необхідно, щоб правоохоронні органи різних країн ЄС ефективно співпрацювали між собою. Раніше органи влади співпрацювали на базі різних форм співробітництва (індивідуальні, двосторонні та багатотонні). Сьогодні ЄС сприяє швидшій, безпечнішій і більш структурованій співпраці правоохоронних органів[3]. Необхідно враховувати той факт, що інститути та правоохоронні органи ЄС, такий як Європейський поліцейський офіс (Європол), не можуть самостійно проводити розслідування та керувати поліцейськими операціями. Ця функція залишається відповідальністю країн ЄС. Головною його функцією є надання підтримки та координацію між національними поліцейськими органами ЄС, обмін інформацією та статистичними даними щодо злочинності, надання аналітичної підтримки для розслідувань, організація спільних операцій та навчання, а також сприяння розслідуванням та затримання злочинців.

Важливим етапом була пропозиція Комісії посилити мандат Європолу, що в свою чергу дозволяє краще підтримувати національні правоохоронні органи інформацією, аналізом і досвідом, а також сприяти транскордонному співробітництву поліції та розслідуванням[4]. Крім того, Комісія прийняла пропозицію дозволити агентству видавати попередження в Шенгенській інформаційній системі (SIS) на основі інформації з третіх країн[5]. Характерно, що ці кроки спрямовані на підвищення ефективності та координації дій Європолу та національних поліцейських органів у боротьбі з різними формами злочинності в межах ЄС. Оновлений мандат дозволяє Європолу краще виконувати свої обов'язки та сприятиме забезпеченню безпеки громадян ЄС.

З метою забезпечення ефективного захисту прав людини та боротьби зі злочинністю, ЄС активно співпрацює з вітчизняними правоохоронними органами. Європол один з ключових партнерів у цій сфері, який забезпечує правоохоронні органи підтримкою та консультаціями в рамках спільних проектів. Ці заходи надали корисний досвід у підготовці та впровадженні реформ в сфері правосуддя та правоохоронної діяльності. Такі ініціативи створюють сприят-

ливу основу для подальшого розвитку співробітництва між ЄС та Україною у сфері правозахисної діяльності.

На сьогодні співробітництво між Україною та Європолем регулюється положеннями Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. Згідно з цією Угодою, співробітництво передбачає обмін інформацією, спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, методами запобігання злочинності, а також участь у навчальних заходах та надання консультацій та підтримки в розслідуваннях. Вітчизняні правоохоронні органи використовують методологію агентства з оцінки загроз організованої і тяжкої злочинності. Розроблена методологія, адаптована до сучасних реалій, та ефективно використовується під час дії особливого режиму [6].

Дослідження підтверджує, що правозахисна діяльність є однією з найважливіших складових діяльності ЄС, який став справжньою фортецею захисту прав людини, демократії та правової держави. Сучасний стан правозахисної сфери в ЄС характеризується постійним стремлінням до підвищення якості правозахисних механізмів та забезпечення їхньої ефективності. Проте, існують певні виклики, такі як забезпечення єдності захисту прав у всіх країнах-членах, боротьба з дискримінацією та забезпечення доступу до правосуддя для всіх шарів населення. Щоб досягти успіху у реалізації правозахисної політики, ЄС підтримує та розвиває партнерство з міжнародними організаціями та країнами-партнерами, сприяє зміцненню правової культури серед населення та посилює механізми моніторингу та захисту прав людини. Для подальшого розвитку правозахисної діяльності в нашій країні важливо вдосконалювати законодавство та забезпечувати ефективний механізм захисту прав громадян. Крім того, необхідно зміцнювати співпрацю з міжнародними партнерами у сфері прав людини та підтримувати розвиток міжнародного права в цій області. Важливо також враховувати різноманітні соціальні, культурні та економічні контексти, у яких здійснюється правозахисна діяльність, та забезпечувати інклюзивний підхід до вирішення правозахисних питань. Загалом, подальший розвиток правозахисної діяльності потребує постійного вдосконалення механізмів, підтримки громадянського суспільства та зміцнення співпраці з міжнародними партнерами і тільки шляхом спільних зусиль можна забезпечити ефективний захист та сприяти побудові справедливого та демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-force.html#new-2-51>
2. Internal Security Strategy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/internal-security-strategy-iss.html>
3. An official website of the European Union. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies_en
4. Regulation of the European parliament and of the council. Amending Regulation (EU) 2016/794, as regards Europol's cooperation with private parties, the processing of personal data by Europol in support of criminal investigations, and Europol's role on research and innovation. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/2e7c7d91-6219-48cc-b74b-7f2bfaf87ab9_en?filename=09122020_commission_proposal_regulation_european_parliament_council_european_agency_law_enforcement_cooperation_replacing_regulation_2016-794_po-2020-8998_com-2020_796_en.pdf
5. Regulation of the European parliament and of the council. Amending Regulation (EU) 2018/1862 on the establishment, operation and use of the Schengen Information System (SIS) in the field of police cooperation and judicial cooperation in criminal matters as regards the entry of alerts by Europol. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/761c3f96-b01a-4f63-b5a6-21f7fd0451e0_en?filename=09122020_proposal_regulation_ep_council_amending_

regulation_2018-1862_establishment_operation_use_sis_field_police_cooperation_judicial_cooperation_criminal_matters_com-2020_791_pe-2020-8991_en.pdf.

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Ключові слова: Європейський Союз, захист прав громадян, правоохоронні органи, транскордонне співробітництво, Європол, правосуддя, правоохоронна діяльність, злочинність.

Keywords: European Union, citizen rights protection, law enforcement agencies, cross-border cooperation, Europol, judiciary, law enforcement activity, criminality.

Сурілова Олена Олексіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, професор*

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В сучасних умовах розвитку цивілізаційних процесів все масштабнішим стає антропогенний вплив на навколишнє природне середовище, який набув глобального характеру та має прояв у зміні клімату, забрудненні атмосфери й гідросфери, виснаженні надр, втраті біологічного розмаїття, тощо. Збройний конфлікт на території України набув характеристик екоциду – жертвою військової агресії РФ стало українське довкілля, яке безжально нищиться окупантами в ході бойових дій. Все це становить небезпеку не тільки для України, але і для європейського континенту та для світового співтовариства в цілому, оскільки можуть призвести до незворотних змін у природному середовищі, що зробить Землю непридатною для життя. За таких обставин особливого значення набуває охорона навколишнього природного середовища, адже сталий розвиток, мир, безпека є основними фундаментальними європейськими цінностями, які мають глобального характеру.

В сучасний період Європейський Союз є лідером у вирішенні глобальних екологічних проблем. Європейські співтовариства та Європейський Союз з першого дня свого існування приділяли увагу раціональному використанню природних ресурсів та забезпеченню екологічної безпеки. Компетенція Європейського Союзу в сфері екологічної безпеки постійно розширювалася, а політика ЄС щодо охорони навколишнього природного середовища удосконалювалася на основі концепції сталого розвитку. Саме ця концепція на сьогодні є основоположною та системоутворюючою в сфері охорони навколишнього природного середовища ЄС.

Розвиток екологічної політики ЄС ґрунтувався на Екологічних програмах дій ЄС. Кожна програма започатковувала новий етап розвитку права навколишнього середовища ЄС та пропонувала нові концептуальні підходи – від охорони окремих природних об'єктів та встановлення параметрів якості навколишнього природного середовища у першій програмі дій до вирішення глобальних проблем в сфері охорони довкілля у восьмій, що діє сьогодні та розрахована на період до 2030р. [1].

Восьма програма дій з навколишнього середовища, яка встановлює пріоритети екологічної політики ЄС до кінця десятиліття та умови їх досягнення, набула чинності 02.05.2022 р. Програма спирається на Європейську Зелену Угоду[2] та спрямована на прискорення переходу до кліматично дружньої, ресурсоефективної економіки, визнаючи, що добробут і процвітання людей залежать від сталих безпечних екосистем. Восьма програма дій базується на принципах запобігання шкоди та «забруднювач платить» та впроваджує інтегрований підхід до розробки та впровадження політики в сфері охорони навколишнього середовища. Стаття 3